

keus zoo degelijk moeten zijn, dat het instrument tenminste een kwarteeuw zonder ingrijpende reparaties bedrijfszeker kan functioneeren.

De nakoming van die eischen kan alleen dan van te voren worden verzekerd, wanneer de deskundige meer verriicht, dan de tegenwoordige praktijk verlangt. Hij is niet klaar met het opstellen van een dispositie en met het formuleeren van eenige algemeenheden over materialen.

Hij zal ook een behoorlijk uitgewerkte lijst van de pijpenmaten moeten geven (de mensuren van diameter, labiumbreedte, tongbreedte en -dikte, enz.), benevens een technisch-bruikbare omschrijving van het toonkarakter der verschillende registers, twee factoren die, ofschoon voor het verkrijgen van een liturgisch-bruikbaar orgel van principiële beteekenis, door nagenoeg alle Nederlandsche adviseurs en orgelbouwers grondig zijn verleerd. Ook moet hij een duidelijke voorstelling hebben van de technische mogelijkheden, daaruit de juiste keuze kunnen doen en deze zoo vastleggen, dat knoeierij bij den bouw niet mogelijk zijn. Bovendien zal hij een zekere rechtskundige scholing moeten bezitten, teneinde voor het bestek die bepalingen te formuleeren, die een ongestoorde afwikkeling van den orgelbouw mogelijk maken en procedures of andere schade voor de opdrachtgevers kunnen voorkomen. Het is niet te verwonderen, dat al deze hoedanigheden slechts in een college van meerderen ten volle tot hun recht kunnen komen. Pas op een dergelijk bestek kan een billijke inschrijving tusschen bekwaame orgelbouwers volgen, en de opdracht b.v. aan den laagsten inschrijver worden gegeven.

Ook bij den bouw van de deskundige moeten toezien, dat de voorschriften van het bestek worden uitgevoerd en daarbij zal hij in de gelegenheid zijn, allerlei finesses, die bezwaarlijk schriftelijk kunnen worden vastgelegd, te verduidelijken. Ook zal hij de eenduiding verrichten op grondslag van het bestek, daarvan beredeneerd rapport uitbrengen en zorg dragen voor de wegneming van geconstateerde gebreken. Desgewenscht kan hij worden belast met het regelen van de uitbetaling, het opstellen van de garantie- en onderhoudscontracten, het arbitreeren in geschillen, enz.

Voor al bij den bouw van orgels in onze kerken zal hij veel kunde en tact moeten bezitten, om den orgelbouwer zich te doen inleven in de eischen die de Gereformeerde eredienst aan het orgel stelt, en om hem, zoonoodig, af te brengen van gemakzuchtige sleur of eigenwaan en hem te inspireeren tot rijkere ontplooiing van zijn capaciteiten.

Daar het bij orgelbouw over niet onbelangrijke bedragen gaat, rust op de orgelcommissies de plicht om door deskundigenkeuze de waarborg te scheppen voor een zoo doeltreffend mogelijke besteding dier gelden. De orgeldeskundige op zijn beurt neemt dan het grootste deel van die verantwoordelijkheid over en kan diensentgevolge, ook achteraf, voor wanprestatie, het maken van fouten en dergelijke civielrechtelijk worden aangesproken. Hier heeft de opdrachtgever meer garanties bij het samenwerken van meerdere deskundigen dan bij het optreden van één persoon. (Slot volgt.)

Rotterdam.

Mr. A. BOUMAN.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Rationalisatie en Mechanisatie.

I.

Het tijdschrift „A.R. Staatskunde“ (Driemaandelijksch orgaan: vierde kwartaal 1937) bevat een belangwekkend artikel van de hand van Mr. Colenbrander, getiteld: „Mechanisatie en Werkloosheid“. De schrijver vat zijn gedocumenteerde beschouwingen in een aantal conclusies samen, waarvan het meerendeel hier volgt:

1. „De mechanisatie heeft in ruime mate bijgedragen tot de verheffing van het levenspeil van alle bevolkingskringen, niet het minst van de werkende en van de werkloze arbeiders.“

2. „Om dit levenspeil te kunnen behouden of nog meer te kunnen verhoogen, is o.m. voortdurende rationalisatie en mechanisatie noodig, teneinde den kostprijs te drukken en daardoor de productie en den afzet te stimuleeren.“

Het blijkt verder, dat Mr. Colenbrander een (voorzichtig) aanhanger is der z.g. „compensatietheorie“. „De beschikbare cijfers bevestigen“, heet het in stelling 3, „dat de verhoogde productiviteit per arbeider in het algemeen geen vermeerdering van het aantal werklozen tengevolge heeft gehad, aangezien de werkloos geworden arbeiders na betrekkelijk korten tijd weer in het productie-proces (in ruimen zin) konden worden opgenomen“. Hij voegt er echter aan toe dat „de tijdsduur, waarin compensatie tot stand komt, mede van de conjunctuur afhankelijk is (stelling 4).“

In stelling 5 wordt het oordeel uitgesproken, dat er in het algemeen geen reden is om (door Overheidsmaatregelen) de mechanisatie te beperken. De Overheid bepale zich, luidt het, tot algemeene

maatregelen ter bescherming van de belangen der arbeiders (werkloosheidsverzekering, enz.).

Stelling 7 en 8 brengen echter een zekere correctie aan op hetgeen in de vorige betoogd is: „De mechanisatie van afzonderlijke bedrijfstakken geschiedt soms zoo snel, dat de daardoor ontstane werkloosheid niet spoedig kan worden gecompenseerd. Indien de mechanisatie tot stand komt tijdens een laagconjunctuur, hetgeen veelal het geval zal zijn, wordt de mogelijkheid van compensatie binnen niet te langen tijd daardoor klein“. Daarom „kan er onder omstandigheden, als sub 7 aangeduid, aanleiding zijn, om desnoods van Overheidswege leiding te geven aan het tempo van de mechanisatie.“ (Stelling 8, 1e deel.)

In stelling 10 besluit de schrijver: „Indien onder de huidige verhoudingen de mechanisatie op den duur de werkloosheid blijvend zou vergrooten, dient de invoering van een korteren arbeidstijd dan thans geldend is, ernstig te worden overwogen.“ (Wij spatieren.)

Omstreeks denzelfden tijd, waarin Mr. Colenbrander zijn beschouwingen publiceerde, verscheen in het blad van de Christelijke bouwvakarbeiders: „De Opbouw“, een artikel, waarin eveneens op de gunstige gevolgen der mechanisatie gewezen, en voor een verder voortgaan op den door het bedrijfsleven ingeslagen weg, gepleit werd.

In het Reformatienummer van 4 December j.l. hebben we eenige zinnen uit dit artikel aangehaald en besproken. De schrijver oordeelde later in een repliek (niet ten onrechte), dat uit die weinige regels de lezers geen inzicht in het door hem behandelde probleem hadden kunnen krijgen. We willen daarom nu een grooter gedeelte citeren.

De hoofdinhoud van het bedoelde artikel was „te opponeeren tegen een uitspraak van werkgeverszijde, welke tot inhoud had, dat de werkdagverkortung de mechanisatie en de rationalisatie bevorderde, zooal niet veroorzaakt had“. Het betoog van den redacteur van „De Opbouw“ daarentegen, hield in „dat de mechanisatie en de rationalisatie aan de werkdagverkortung waren voorafgegaan, en de werkdagverkortung noodig en mogelijk gemaakt hadden“.

Om dit oordeel te steunen redeneert de schrijver als volgt: „Door de mechanisatie is algemeene levensverruiming op breeder schaal mogelijk geworden, doch het optreden der arbeidersbeweging was noodzakelijk om te bewerken dat de arbeiders van deze algemeene levensverruiming een gedeelte ontvingen.“

De mechanisatie op zichzelf is een zegen.

Hoe meer de mechanisatie en de rationalisatie toegepast worden, hoe grooter ook de zegen worden kan.

De moeilijkheid ontstaat door de overgangperiodes, welke elke nieuwe vordering der techniek met zich brengt.

Toen het stoomwezen op het verkeer beslag legde, werd het een slechte tijd voor de diligence en de trekschuit.

Thans, nu de motor het verkeer voor een groot gedeelte heeft veroverd, verkeerden spoorweg en binnenschipsvaart in een zeer moeilijke positie. Maar daarom mag men den technischen vooruitgang niet tegenhouden of remmen.

In den dagelijkschen omgang hoort men velen klagen over het wegnemen van werkgelegenheid in het bouwbedrijf door de machine.

Oude timmerlieden praten over den tijd toen de vloerdelen met de hand werden geploegd, en de lijsten met de hand geschaafd. Iets jongere timmerlieden klagen er over dat kozijnen en ramen niet meer met de hand gemaakt worden. Grondwerkers zijn het niet eens met den elevator en de stoomschop.

Vanuit een beperkten gezichtskring beschouwd zijn deze redeneeringen begrijpelijk. De moeilijk van den overgangstijd drukken op degenen, die aldus klagen.

Maar bezien vanuit de vraag wat de maatschappelijke ontwikkeling en de technische vooruitgang eischen, moeten zulke klachten weinig minder dan domme praatjes (!) genoemd worden.

Wie persé handwerk eischt, moet alle groote bouwwerken van de laatste jaren veroordeelen. Hij moet betreuren, dat de Zuiderzeewerken gemaakt zijn en de sluizen te IJmuiden vergroot. Hij moet de verbetering van het wegnemen, het maken van bruggen, sluizen, kanalen en al wat daaraan verbonden is, van de hand wijzen... Al deze werken zouden eenvoudig onmogelijk geweest zijn, zonder tot in de perfectie uitgevonden mechanisatie en rationalisatie.

„Wie even doordent“ (we citeren nog steeds den schrijver in „De Opbouw“) zal inzien, dat de mechanisatie ook voor ons bedrijf de groot-werkgeefster is. De technische vooruitgang maakt dat de werken, die onze tijd vraagt, uitgevoerd kunnen worden.“

„Men denke ook aan de consequenties van de bestrijding der machines, ten opzichte van de kleeding, de dagbladen en drukwerken, het gas, de waterleiding, het electrisch licht, de radio, de stofzuigers, naaimachines en rijwielen, enz. enz. Dat zijn allemaal zaken, die de arbeider dagelijks gebruikt. Men denke ook aan het auto-

verkeer, de luchtvaart, de telegraaf en de kantoor-machines. Wie dit alles ook maar oppervlakkig overweegt zal terstond toestemmen, dat de mechanisatie en de rationalisatie zooveel maar mogelijk is, bevorderd moet worden.“

„Daarbij komt“, gaat „De Opbouw“ verder, „dat de technische ontwikkeling zich eenvoudig niet laat stuiten. Zij is een factor in onze samenleving, die organisch leven in zich draagt en daarom tot steeds breeder zelfontplooiing komen moet. De ingenieurs aan de zeer groote fabrieken, die dag aan dag wetenschappelijk studeeren en experimenteren om steeds nieuwe verbeteringen van het product en van de werkmethode te vinden, zijn daar niet alleen omdat de bedrijfsinrichting dit eischt, maar moeten ook worden gewaardeerd als menschen, die de algemeene stijging van het welvaartspeil het krachtigst dienen.“

Laten deze korte opmerkingen voorloopig voldoende zijn om aan te toonen, dat niet de werkdagverkortung de mechanisatie en de rationalisatie veroorzaakt, maar dat deze zich ook zonder verkortung van arbeidsduur doorzet.“

Tot zoover het citaat.

Een enkele critische opmerking in het genoemde Reformatienummer gaf den schrijver in „De Opbouw“ aanleiding tot een breed verweer.

Het moet, luidde onze critiek, sterke bevreemding wekken, dat de geestelijke zijde van het vraagstuk der mechanisatie in de aangehaalde beschouwingen totaal genegeerd wordt. (Vervangen we hier het wat onaangenaam aandoende woord „genegeerd“ liever door „buiten beschouwing gelaten“). De technische ontwikkeling van dezen tijd is immers een geestelijk vraagstuk van de eerste orde, dat menschen in alle kringen met zorg vervult. De voortgezette evolutie der techniek heeft de arbeidsvreugde, het levensgeluk en de van God ontvangen menschenlijke waardigheid op het spel gezet.

De redacteur van het blad der Christelijke bouwvakarbeiders handhaafde in zijn antwoord met nadruk de aangevallen beschouwingen, en richtte zich als volgt tot ons:

„Laat deze schrijver dan maar eens aantoonen, dat de mechanisatie, op zichzelf beschouwd, het tegenovergestelde van een zegen is.“

Laat hij betwisten, dat door de mechanisatie en de rationalisatie levensverruiming op breeder schaal mogelijk is geworden.

Laat hij ook maar eens trachten te bewijzen, dat tegenhouden of remmen van den technischen vooruitgang wenschelijk is, desnoods (!) op grond van de geestelijke zijde van dit vraagstuk.

Hij meent, dat ons oordeel over de ontwikkeling der techniek geheel onjuist is en stelt daartegenover zijn uitspraak dat „de voortgezette evolutie der techniek een gave Gods is“. Uit die gave Gods, zegt hij, komt het ongeluk niet voort, maar uit het misbruik, dat de mensch van die gave maakt.

Daarbij citeert de schrijver de nadelen, welke wij in de brochure „Discipelschap in de fabriek“ genoemd hebben: „toenemend arbeidstempo; voortschrijdende arbeidsverdeling; dalend loon; scherpe en meedoogenlooze controle; verlaging der tarieven.“

„Wanneer“, aldus de hoofdredacteur van „De Opbouw“, „al deze dingen toegepast worden als middel om den zegen Gods, welke gelegen is in de voortgezette evolutie der techniek, weg te nemen, mag dat aan de techniek niet verweten worden“.

„Het gaat er mee als met de kwakkeken van Kibroth-Taava; de onschuldige vogeltjes deden geen kwaad, maar de gulzigheid, waarmee zij werden verslonden, veroorzaakte den dood.“

Nog krachtiger dan in zijn eerste artikel verklaart de redacteur van „De Opbouw“ zich in zijn repliek op de gegeven critiek, tot aanhanger der „mechanisatie-leer“.

Is, zoo vraagt hij, „de moderne productiewijze de weg, dien God ons in het bedrijfsleven, en daarmee ook den arbeider als medewerker in het productieproces wijst? Moet de arbeider dus dien weg, in gehoorzaamheid aan Gods kennelijke leiding, met gewilligheid gaan?“ En onmiddellijk volgt daarop „wij kunnen niet anders dan op beide vragen een bevestigend antwoord geven“. „De reden, waarom wij aldus denken is gelegen in het feit, dat er geen andere weg is. De mechanisatie en rationalisatie is de realiteit, en wij hebben die werkelijkheid eenvoudig te aanvaarden. Dit houdt niet in, dat wij alles maar goedvinden... Nog minder kan onze goedkeuring wegdragen wat in verband met de technische evolutie nagelaten werd. Vandaar dat we onze meening gepubliceerd hebben over de werkdagverkortung.“

„De plicht van den arbeider is de principiële aanvaarding van de technische ontwikkeling. (Wij spat.) Daarbij is het zijn plicht te letten op alles wat hij de toepassing dezer ontwikkeling onrecht, misbruik, nalatigheid en groeps- of particulier egoïsme is. Om daar tegen te waken heeft hij zijn vakorganisatie.“

We meenden goed te doen met de meening van Mr. Colenbrander en den redacteur van „De Op-

bouw“ uitv spreking de tusschen be ter ook gro

Beiden achanisatie eerste oord steunt ten C fundamen eindconclus tegen de praatjes (schen, die getroffen w blijven), en spraken“ en volgend A. Bezien w volgend art A.

De F. Tolle

Van dez de Synode Ditzverzw er al een deelt Prof goed vert naar bedo welstand is het dar lei geheir de kerken belangen

Met vertre een en and wat al of n aan de per In „Geref.

Het is Synode b van Prof me voors te zijn. D ken is, v overzien, lijkt, dat overwege

De F. To zake de be

Prof. aanmatig We hel zijn als opvatting gaan.

In „Leeu

In den o.s. in warring

Men sj Er is gepromot proefsch van Dr J te best a wordt ge Ik kan Want

eerste p dergeliki opgesche op de we dat reed heel vaa zulke ult wacht.

Verder gewoon waarin moveert proefsch rakter d proefsch is een et in den r ons niet van voc toegeken

In de en Ruig wandelst Om di „het nie Maar anderen

Wat l beschrey Wat Al he ze van orde van teit, die cedenten van de moet zij